

נועדנו לחיות יחד

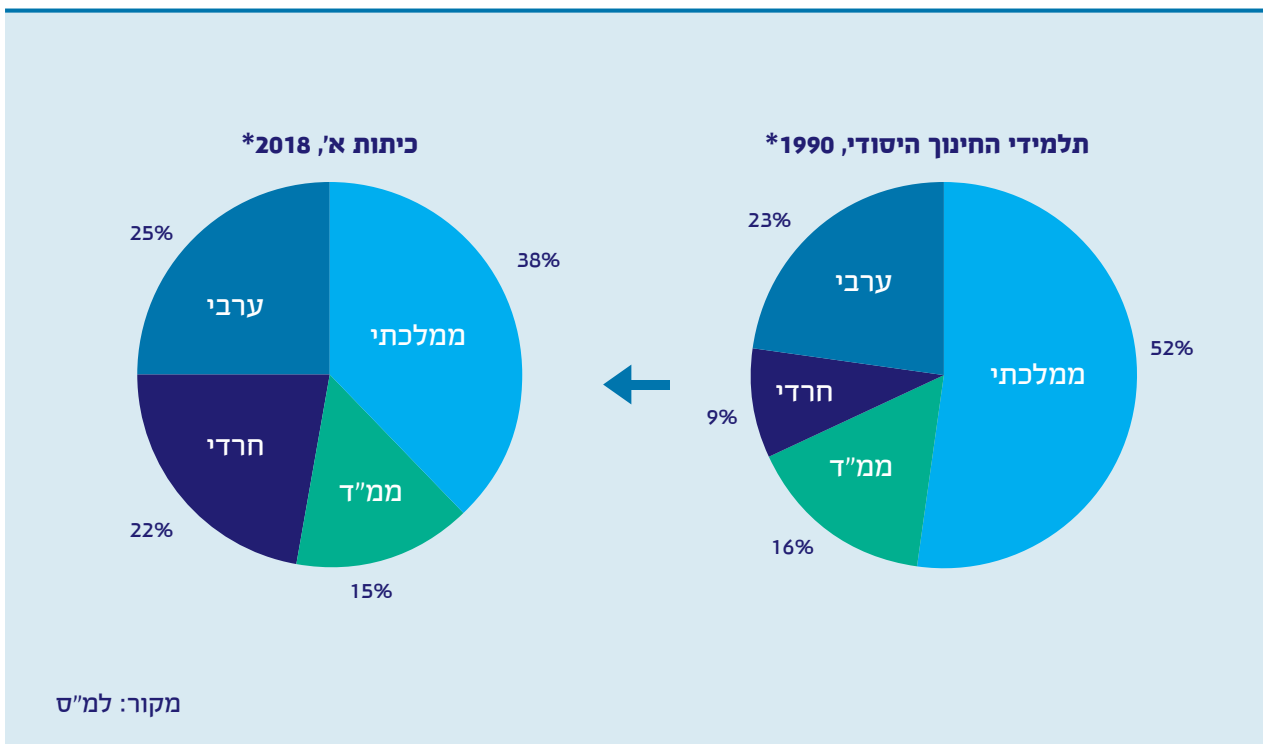
תקווה ישראלית
أمل أسرائيلي

תקווה ישראלית:
לקראת "סדר ישראלי חדש"
מתווה לעבודת צוות היגוי של סדרת
כנסי הרצליה בברכת בית הנשיא

תהליכים דמוגרפיים מעצבים מחדש את פניה של החברה הישראלית בעשורים האחרונים: מחברה המורכבת מרוב ומיעוט ברורים, לחברה המורכבת מארבעה מגזרים או "שבטים" מרכזיים שמתקרבים זה אל זה בגודלם: חילונים; דתיים-לאומיים; חרדים; ערבים.

בניגוד לקווי שבר אחרים ומשמעותיים המפלחים את החברה הישראלית לפריפריה ומרכז, אשכנזים ומזרחיים, עולים וותיקים ועוד, הרי שחלוקה זאת חושפת מבנה יסוד של החברה הישראלית שמתבטא בראש ובראשונה בחלוקה לזרמי **חינוך שונים ונפרדים**, שבו לכל "שבט" אתוס תרבותי, זהותי, דתי ואף לאומי שונה; שבו לכל אחד תפיסה שונה לגביי ערכי היסוד ואופייה הרצוי של מדינת ישראל. חלוקה זאת, הגם שאיננה מוחלטת, מוצאת את ביטויה גם באופן גיאוגרפי: אום אל פאחם היא עיר של "שבט", כפי שבני ברק, אפרת, ותל אביב מהוות כל אחת עיר של "שבט" אחר.

שינויים דמוגרפיים דרמטיים בחברה הישראלית

מציאות חברתית זאת המשתקפת מהרכב כיתות א' כיום, ושבה מהווים זרמי החינוך החרדי והערבי קרוב לחמישים אחוז, מהווה למעשה "סדר ישראלי חדש". במציאות זאת, לא מתקיימים עוד רוב ומיעוט במובנם המקובל, ומכאן שנדרש מעבר לתפיסה של שותפות בין הקבוצות השונות המרכיבות את החברה הישראלית.

האם מדינת ישראל ערוכה ל"סדר הישראלי החדש"? האם הציבור הישראלי והפוליטיקה הישראלית ערוכים למציאות שבה שתי קבוצות משמעותיות אינן שותפות בהכרח לחזון הצינוני המכונן של מדינת ישראל? האם המשק הישראלי ערוך לקלוט את הציבור החרדי מחד והערבי מנגד כשותפים מלאים בשוק העבודה הישראלי? האם החברה הישראלית ערוכה למציאות שבה צה"ל חדל בהדרגה להיות מקום המפגש המרכזי של החברה הישראלית ואת מקומו מחליף שוק העבודה?

התמורות החברתיות הללו נותנות את אותותיהן כבר היום בזירה הלאומית ומהוות גורם מרכזי בשבר הפוליטי המקשה על הרכבת ממשלה יציבה והבטחת משילות אפקטיבית ומכילה. לא מן הנמנע, שתמורות אלה מגבירות לעת זו את העוינות ואת חוסר האמון בין השבטים השונים ומולידות גילויי גזענות ואי-סובלנות מטרידים. ה"סדר הישראלי החדש" מחייב אפוא התייחסות וחשיבה על השלכותיו ונגזרותיו בכלל תחומי החיים, ובתוכם החינוך, הכלכלה וחלוקת המשאבים, החוסן הלאומי, הפוליטיקה, ועוד.

למרות שהתהליכים הללו מייצרים אתגרים מורכבים לחוסן הלאומי של מדינת ישראל, יש לזכור שהפסיפס הישראלי המתהווה טומן בחובו פוטנציאל אדיר. לשם כך, החברה הישראלית חייבת למנף את העושר התרבותי והחברתי המצויים בה, תוך הטמעת שותפות ושוויון בין מרכיביה.

המרכז הבינתחומי הרצליה, ובו המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) המזמן את סדרת כנסי הרצליה, רואה בנשיא המדינה את השופר המרכזי כיום להובלת הדיון הצינוני ב"סדר הישראלי החדש". המרכז מבקש לתרום את חלקו במאמץ הקולקטיבי הנדרש כדי להנכיח מציאות מתגבשת זו בפני החברה והמשק הישראליים ובפני מעצבי המדיניות, וזאת במטרה להגביר את מוכנותם והיערכותם לאתגרים הערכיים, החברתיים והכלכליים הנגזרים ממנו.

לשם כך, יסד כנס הרצליה של המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) בבינתחומי הרצליה, בברכת בית הנשיא, ועדת היגוי אשר תורכב מאישי ציבור ומובילי דעה מקרב ארבעת המגזרים המרכזיים המרכיבים את החברה הישראלית, לצד אנשי אקדמיה ועסקים בכירים.

ועדת ההיגוי, שתורכב מנציגים מכלל המגזרים בחברה הישראלית, תתבקש לזהות ולמפות עקרונות יסוד משותפים אפשריים לסדר הישראלי המתהווה בארבעה תחומים שונים שיפורטו להלן. כמו כן תתבקש הוועדה לייצר הצעות למהלכי מדיניות מעשיים שבין היתר, יקדמו תחושת שותפות בין שבטי החברה הישראלית המתחדשת ויובילו לצמצום פערים בקרב הפריפריות החברתיות והגיאוגרפיות בתוכה. הוועדה תגיש מסמך קווי יסוד משותף לצד הצעות מדיניות לנשיא המדינה ערב כנס הרצליה 2016 שממצאיו יידונו בכנס.

סדר היום של ועדת ההיגוי

ישיבת היסוד של ועדת ההיגוי תיערך ביום הפתיחה של כנס הרצליה ה - 15 (7 ביוני). הוועדה תתכנס לארבעה מפגשים נוספים במתכות זירת דיון במהלך השנה שלאחר כנס הרצליה הקרוב. זירות דיון אלה יתקיימו בנוכחות נציגי בית הנשיא, בארבע מקומות יישוב המייצגים את "השבטים" המרכזיים בחברה הישראלית (ערבים, חרדים, חילונים ודתיים - לאומיים). כל זירת דיון תוקדש לבחינת סוגיה מרכזית כדלהלן:

א. שוויון, זכויות וחובות, בסדר הישראלי החדש

בין המגזרים השונים ("שבטים") בחברה הישראלית ישנם פערים משמעותיים - הן במישור ה"זכויות" וחלוקת משאבים שונים כגון תקציבי חינוך, תשתיות והקצאת קרקעות - והן במישור ה"חובות" - שיעור הנושאים בנטל השירות (צבאי/ לאומי/ אזרחי). באיזו מידה הסדר הישראלי החדש מחייב צמצום של פערים אלו? באלו כלים ניתן להשיג צמצום שכזה? האם ראוי שיהיה קשר או התניה בין חובות לזכויות בכל הנוגע לשוויון בחלוקת משאבים?

במסגרת זירה זו יידונו נושאים אלה:

- שירות: צבאי / לאומי / אזרחי
- תקצוב: חינוך, רשויות מקומיות ותשתיות
- קרקעות: הרחבה והקמה של יישובים, מיזמי דיור

ב. קהילה ומדינה בסדר הישראלי החדש

מהי נקודת האיזון הראויה בין האוטונומיה המגזרית הנדרשת או הרצויה, במונחי העיצוב והשליטה בחינוך, במרחב הציבורי ובתרבות לבין מוטת השליטה של המדינה או של "הממלכתיות"? כיצד הסדר הישראלי החדש משפיע על נקודת איזון רצויה זו? בהינתן הסדר הישראלי החדש, כיצד אנו נמנעים מתחושה של "כפייה" בתחומי חיים שונים מצד שבת אחד על רעהו? מהם השינויים הנדרשים כיום בתפיסת האוטונומיה הקהילתית/מגזרית ובהתייחס לנושאים אלה?

במסגרת זירה זו יידונו נושאים אלה:

- חינוך
- מרחב ציבורי
- תרבות

כלכלה וחברה משותפות בסדר הישראלי החדש

בסדר הישראלי החדש המורכב מארבעה "שבטים" בעלי זהות ואתוס שונים באורח ניכר, המערכת הכלכלית-חברתית הולכת ומסתמנת כזירת המפגש העיקרי וכ"מפעל המשותף" המשמעותי ביותר. בתוך עולם של פערים עמוקים בזהות ותפיסות עולם נראה כי טיפוח של "חלום ישראלי" פתוח ונגיש לכל, שבו צעיר או צעירה מכל חלקי החברה הישראלי יקבלו הזדמנות שווה לפתח ולממש את כישרונם, הינו בעל חשיבות דרמטית - לא רק למען הפרט, אלא לחברה הישראלית כולה.

כיצד מבטיחים מציאות בה המשק הישראלי ימצה את פוטנציאל ההון האנושי הטמון בו בתוך מציאות של שוני עמוק בתפיסות חינוכיות ותרבותיות? באיזו מידה שוק העבור דה, על כל חלקיו, פתוח כיום ומסוגל לקלוט עובדים מכלל החברה הישראלית על בסיס כישרונם בלבד? מהם החסמים המרכזיים בהקשר זה? כיצד מייצרים שוויון הזדמנויות מהותי בתוך השבטים השונים, כזה שמביא צעירים מכל המגזרים לעמדת פתיחה רלוונטית ושווה ככל הניתן?

במסגרת זירה זו יידונו נושאים אלה:

- רשת הביטחון הסוציאלית והמאבק בעוני
- שוויון הזדמנויות
- "החלום הישראלי" - שוויון אפשרויות ונגישות המשק

"ישראליות משותפת" בסדר הישראלי החדש

מהי "ישראליות משותפת" בסדר הישראלי החדש? האם תיתכן תפיסת עומק ושפה אזרחית שיכולה לקשור יחד ילדים מתל אביב ושדרות, ילדה מבני ברק, ילדה מרהט וילד מגוש עציון? כיצד ניתן לפתחה ולהטמיע אותה? האם ניתן לדבר על "ערכים משותפים"? בתמונת מציאות בה לפחות חצי מאזרחי ישראל אינם מזדהים עם מערכת הסמלים הציונית הקלאסית (ימי הזיכרון והעצמאות וההמנון) - מהם הסמלים והטקסים שבכוחם לחבר בין כלל הישראלים?

כיצד המערכת הפוליטית בעידן של הסדר הישראלי החדש לא הופכת ל"משחק סכום אפס" בין-שבטי? כיצד אפשר לחתור לפוליטיקה הסכמית או כזאת שבה נשמר האמון בין השבטים השונים? מה תפקידה של מערכת החינוך (על ארבעה זרמיה) בטיפוח "ישראליות משותפת"?

הסדר הישראלי החדש מכתוב מעבר מפרדיגמה של רוב ומיעוט לתפיסה של שותפות, מה משמעותה של שותפות זאת ברמה האזרחית ומהם ביטוייה?

במסגרת זירה זו יידונו נושאים אלה:

- "פוליטיקה הסכמית" - הצורך באמון ובחיזוק הממד ההסכמי במערכת
- סמלים וטקסים אזרחיים
- תפקידו של החינוך בטיפוח "ישראליות משותפת"

דרכי פעולתה של ועדת ההיגוי

ככלל, דיוני הוועדה יתקיימו במתכונת של זירת דיון פתוחה שתנוהל ע"י יושב ראש ומנחה. כל זירת דיון תתארח בעיר המייצגת מגזר אחר, ולאור החלוקה הדמוגרפית בישראל.

הכנת הדיונים

לקראת כל דיון - הצוות המחקרי של IPS יגבש חומר רקע מקצועי לדיון. כמו כן, מספר חברי וועדה יתבקשו להגיש מסמך טיוטה לדיון הכולל התייחסות לסוגיות הנדונות והמלצות למדיניות. הצוות המחקרי ימפה מסמכים אלה ויסמן קווי הסכמה ומחלוקת, המלצות למדיניות עתידית וכיו"ב. כל החומרים הללו יגובשו יחד ויועברו לחברי הוועדה מבעוד מועד.

מהלך זירות הדיון

כל זירת דיון תתנהל על פני יום עבודה ועל פי "כלל צ'טהאם האוס" (לציטוט אך לא לייחוס). הוועדה תוכל לקיים בפתח כל דיון מעמד פומבי ופתוח. בפתח זירת הדיון, יציגו מומחים וגורמי מקצוע וממשל רלוונטיים סקירות ונתונים. לאחר מכן, יציגו חברי הוועדה שהגישו ניירות מקדימים את עמדתם ולאחר מכן יתקיים דיון מונחה. בסוף הדיון, יו"ר הוועדה והיועצת/מנחה יסכמו את תובנותיהם ויציגו את תחומי ההסכמה והמחלוקת.

מסמך מסכם

המסמך המסכם, אשר יוגש לנשיא המדינה ויובא לדיון בכנס הרצליה 2016, ילכד את תחומי ההסכמה והמחלוקת בזירות הדיון לכלל דין וחשבון הכולל עקרונות יסוד משותפים ומשלבים לצד הצעות למהלכי מדיניות מעשיים, שיקדמו את השוויון ותחושת השותפות בין שבטי ישראל המתחדשת ויובילו לצמצום פערים בקרב הפריפריות החברתיות והגיאוגרפיות בחברה. המסמך יכלול בנוסף את הנתונים והמידע שהוצגו בוועדה.

ניהול ועדת ההיגוי

חברי הוועדה ייבחרו ע"י המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) בבינתחומי הרצליה. האחריות לניהול הפרויקט, תפעולו וריכוזו היא בידי IPS. נציגי בית הנשיא יעמדו בקשר שוטף עם המרכז הבינתחומי וייקחו חלק בזירות הדיון שיתקיימו לאורך שנת 2015-2016.

אודות המכון למדיניות ואסטרטגיה IPS

המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) נוסד במרכז הבינתחומי הרצליה בשנת 2000 במטרה לתרום למדיניות הלאומית של ישראל ולשדרוג תהליך קבלת ההחלטות האסטרטגי. המכון עוסק בסוגיות מכריעות עבור ישראל, בהן: ביטחון לאומי ואסטרטגיה, מדיניות חוץ, מודיעין, העם היהודי, כלכלה, מדע וטכנולוגיה, רווחה, מדיניות חברתית וחינוך.

מחקריו של המכון מקיפים קשת רחבה של נושאים, ומתרכזים בזיהוי סוגיות ומגמות עכשוויות. במחקרים אלה מיישם המכון מתודולוגיות מחקר וניתוח חדשניות וגישה בינתחומית, אינטגרטיבית ומקיפה. המכון מטפח יחסי עבודה עם ממשלות, עם מוסדות ציבוריים, עם צוותי חשיבה ועם מכוני מחקר בעולם. באמצעות קשריו המסועפים הוא מעודד ועידות פסגה לעריכת דיאלוג מושכל ודיוני מדיניות. לדיונים אלה השפעה על המדיניות הלאומית בזכות ההמלצות והתפישות הפרגמטיות המוצגות בהם, המסייעות בקידום האינטרסים הלאומיים של ישראל. המכון גם עוקב אחר יישום המלצות המדיניות המגובשות בחסותו. כנס הרצליה השנתי על מאזן החוסן והביטחון הלאומי הוא ספינת הדגל של פעילות המכון.

אודות סדרת כנסי הרצליה השנתיים

כנס הרצליה, הבמה המרכזית בישראל לליבון סוגיות מדיניות, מכנס אישים רמי דרג מהארץ ומהעולם בתחומי הממשל, העסקים והאקדמיה, לדיון בסוגיות הלאומיות, האזרחיות והעולמיות שעל סדר היום. הכנס נערך על-ידי המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) במרכז הבינתחומי הרצליה. ניירות העבודה הנכתבים לקראת הכנס ולאחריו, סיכומי הדיונים הנערכים במסגרתו וההמלצות המועלות בו, מספקים למנהיגים הערכות והמלצות מדיניות להתמודדות עם האתגרים הגאו-פוליטיים, הכלכליים והחברתיים. דוחות צוותי העבודה של הכנס והמחקרים המופקים לקראתו, מבוססים על מתודולוגיות פורצות דרך ומציגים תמונה מדויקת, קוהרנטית ומקיפה של האזור ושל העולם.

הכנס, הנערך בחסות אקדמית ובאווירה א-מפלגתית ובלתי-פורמאלית, מעודד דיון מושכל בסוגיות המרכזיות שעל סדר היום הלאומי והבינלאומי. במהלכו נדונים נושאים מתחומי הצבא והדיפלומטיה, וכן סוגיות חשובות בתחומי הכלכלה, החברה, הממשל, החינוך והעולם היהודי. גישתו מכוונת-המדיניות והמעשית של כנס הרצליה תורמת לעיצוב אסטרטגית-על לישראל ולאזור ומשפיעה על המדיניות.

לצד דיוני המליאה, נערכים במהלך הכנס גם דיוני "שולחן עגול" - דיונים מצומצמים ללא סיקור תקשורתי, בהשתתפות קבוצות מיקוד של אישי ממשל וציבור, של מומחים ושל אנשי עסקים. דיונים אלה, המוגבלים למוזמנים בלבד, מספקים הזדמנות ייחודית לדיון כנה, לרישות ולפיתוח קשרים מקצועיים ולניהול שיח מקצועי בענייני מדיניות פנימית, אזרחית ובינלאומית.